

Vše o fotbale

Christian Petry

Odkdy lidé hrají fotbal?

Kde a kdy přesně lidé poprvé hráli fotbal, se dnes už nedá říct. První zprávy o hře nohama s míčem však pocházejí z Číny. Asi před třemi tisíci lety tam existovala míčová hra zvaná cu-ču (podle jiného přepisu cchu-tü) „kopat nohou“. Byla součástí vojenského výcviku.

Hry podobné kopané byly známy přibližně před 2 500 lety také v Řecku. Oblíbenou zábavou byla „bitva o míč“. Již název dává tušit, že muselo jít o lýtý boj. O tom, jak přesně probíhal, toho moc nevíme. Jisté je, že „bitva o míč“ patřila k výcviku vojáků a podobala se spíš řeckořímskému zápasu nebo rohování.

Drsné hry s míčem v rámci vojenského výcviku byly oblíbeny také v římské říši. Známou hrou bylo harpastum. Stejně jako řecká „bitva o míč“ to byla směsice míčové hry a zápasu v ringu.

Ještě spíš se dají rané míčové hry pravděpodobně přirovnat k „silovým“ sportovním odvětvím, jako jsou americký fotbal nebo ragby, v nichž se s míčem hraje také rukama.

Hrál se fotbal v éře středověkých rytířů?

Hry podobné kopané se pěstovaly také v éře středověkých rytířů. Nevěnovali se jim však rytíři, ale řemeslníci a sedláci. Cílem francouzské hry „soule“ (čti „sul“) bylo dostat kožený míč vycpaný senem do městské brány, kterou bránilo mužstvo soupeře. S míčem se smělo hrát i rukama.

Kolem roku 1500 přišlo v Itálii do módy „calcio“ (čti „kalčo“ – kopanec, kopaná). V této míčové hře proti sobě stavěli šlechtici své služebníky. Hráči již nosili jisté trikoty, neboť hráli ve služebních stejnokrojích svých pánů. Ve srovnání s francouzskými a anglickými silovými míčovými hrami bylo calcio poněkud mírnější.

Calcio se většinou pořádalo ve městech na tržištích. Hřiště bylo ohraničeno ploty a jako branka sloužil na každé kratší straně hrací plochy stan. Již tenkrát existovala pravidla a jeden rozhodčí. S míčem se smělo hrát nohama a zaťatou pěstí.

Fotbal u eskymáků

Jakéhosi předchůdce kopané znali dokonce i eskymáci. Za hřiště sloužila ledová plocha dlouhá 300 až 400 metrů, na horním i dolním konci ohraničená čarou. Míč se vyráběl z tulení nebo sobí kůže a vycpával uschlým mechem. Zápasy bývaly bouřlivé. Dovoleno bylo strkání, držení a srážení k zemi.

Jak vznikla moderní kopaná?

Již kolem roku 1840 vyvinuli studenti několika soukromých škol v Anglii míčové hry podobné dnešnímu fotbalu. v roce 1863 byla založena Fotbalová asociace (FA), první fotbalový svaz na světě. Od té doby přibývala pravidla, například zákaz nošení míče, držení soupeře atd. Odpůrci této ohleduplné varianty založili anglický ragbyový svaz (podle anglického města Rugby).

Dnes rozhoduje **rozhodčí** sám, zda hráč porušil pravidla, nebo ne. Jeho slovo platí na hřišti jako zákon. Nebývalo tomu tak vždycky. Před rokem 1889 směl do hry zasahovat, jedině když si u něj kapitáni stěžovali.

První pravidelná fotbalová soutěž se uskutečnila v Anglii. V roce 1871 FA uspořádala poprvé anglický fotbalový pohár, tzv. Challenge Cup (putovní nebo vyzývací pohár). Rok nato se v Glasgowě konal první mezinárodní zápas: Skotsko-Anglie 0:0.

Z Číny pocházejí 2 000 let staré zprávy o fotbalistkách. V Anglii vznikaly po roce 1880 první ženská družstva. V Německu se koná fotbalové mistrovství žen teprve od roku 1973.

Jak vypadá fotbalové hřiště?

Všechny body, čáry a pole fotbalového hřiště mají zvláštní význam. Velikost hrací plochy může být různá. Může být dlouhá 90 až 120 metrů a široká 45 až 90 metrů. Některé rozměry se mohou zdát nahodilé. To proto, že jsou nezaokrouhlené, neboť jde o přepočtení původních hodnot v anglických yardech.

Pokutové území

Je to jedno z nejdůležitějších území na hřišti. Jenom v něm se smí brankář dotýkat míče rukama. Hráči bránícího mužstva tam musejí být obzvlášť být opatrní. Za faul (šlapák, kopnutí, podražení, držení, hraní rukou) se proti němu zahrává pokutový kop.

Fotbalová branka

Regulární fotbalová branka je široká 7,32 metru a vysoká 2,44 m. Tyče a břevno smějí být široké a hluboké nanejvýš 12 centimetrů. K tyčím, břevnu a zemi za brankou je připevněna síť. Tak se snadno pozná, zda míč skončil v brance.

Pokutová značka

Z tohoto bodu smí útočící hráč při pokutovém kopu vystřelit na branku. S výjimkou střelce a brankáře při něm musejí stát všichni ostatní hráči mimo pokutové území a pokutový oblouk.

Středový kruh a středová značka

Na začátku každého poločasu a po gólu se provádí výkop. Při něm musejí všichni hráči stát na své polovině hřiště. Hráči soupeřícího mužstva zůstávají mimo středový kruh.

Pomezí čára

Jestliže míč přetne vzduchem nebo po zemi pomezí čáru, je to aut a následuje vhazování míče. Vhazuje mužstvo, které se míče před autem nedotklo.

Branková čára

Jestliže míč hraný naposledy bránícím hráčem přetne brankovou čáru, útočící mužstvo zahrává „roh“ (rohový kop). Míč se postaví do čtvrtkruhu u rohového praporku a kopne se zpět do pole.

Gól

Branka se uznává, jestliže míč překročil brankovou čáru mezi tyčemi a břevnem, ať po zemi nebo vzduchem.

Brankoviště

Brankoviště je brankářovo „ochranné pásmo“. V něm nesmí být napaden.

Jaké úkoly má rozhodčí?

Rozhodčí se stará, aby hráči dodržovali pravidla. Jedině on rozhoduje, zda hráč zahrál rukou, fauloval nebo se dopustil jiného přestupku, jestli byl míč v autu a podobně.

Rozhodovat zápas je velmi těžký úkol, protože soudce má jen několik vteřin na rozmyšlenou a správný úsudek.

Rozhodčímu pomáhají **dva asistenti** (dřív pomezí rozhodčí). Každý zodpovídá za jednu polovinu hřiště. Na rozdíl od hlavního se pohybují pouze podél pomezí čáry. Když asistent zvedne praporek, dává tím rozhodčímu znamení, že některý hráč porušil pravidla, nebo míč opustil hrací plochu.

Karty

Při prvním napomenutí dostane hráč žlutou kartu, při druhém žlutou a hned nato červenou.

Jestliže někdo poruší pravidla, rozhodčí přerušují hru **píšťalkou**. Hvizd rovněž oznamuje začátek zápasu a konec poločasu a zápasu.

Faul mimo pokutové území se trestá přímým volným kopem. Pokud byl hráč faulován uvnitř pokutového území, jeho mužstvo zahrává pokutový kop (penaltu). Za méně závažný faul se zpravidla nařizuje nepřímý volný kop.

Bránění soupeři v pohybu

Nařizuje se nepřímý volný kop.

Nepřímý volný kop se pozná podle toho, že má rozhodčí paži vztyčenu, dokud se míče nedotkne druhý hráč.

Za vážnější faul může rozhodčí provinilce potrestat žlutou kartou. Je-li však faul obzvláště surový, může hráče vyloučit bez předchozího napomenutí. Mužstvo, jehož hráč byl faulován, zahrává přímý volný kop.

Při **přímém volném kopu** smí hráč ihned po hvizdu vystřelit rovnou na branku. Při nepřímém volném kopu až potom, co se ho dotkne některý spoluhráč.

Nebezpečná hra

Nařizuje se buď nepřímý, nebo přímý volný kop.

Které z pravidel kopané je nejsložitější?

Nejsložitější pravidlo kopané se týká postavení mimo hru (ofsajdu). Do ofsajdu se hráč může dostat jedině na soupeřově polovině. Rozhodčí odpíská ofsajd, pokud je hráč v okamžiku přihrávky směřující dopředu k brance blíže než míč a mezi tímto hráčem a brankou se nachází jen jeden protihráč. Bránící mužstvo pak zahrává nepřímý volný kop.

Ofsajd

V okamžiku přihrávky dopředu stojí jen jeden protihráč k brance blíže než útočící hráč. Pravidlo o ofsajdu zabraňuje, aby útočník před soupeřovou brankou nerušeně číhal na příležitost vstřelit gól.

Asistent rozhodčího drží praporek vodorovně a ukazuje jím do hřiště. Jeden hráč tam stojí v ofsajdu.

Ofsajd není

V okamžiku přihrávky stojí ještě dva bránící hráči k brance blíže než útočící hráč.

Aby se přerušil soupeřův nápor, obrana si mohla na chvíli oddechnout, nebo se mohl zahájit odlehčovací protiútok, uplatňuje hlavně obranně hrající mužstvo s oblibou ofsajdovou past. Na smluvené znamení vyběhnou hráči bránícího se mužstva ke středové čáře, aby alespoň jeden protihráč zůstal v ofsajdu.

Jaké jsou v kopané posty?

Ať střílet, nahrávat, nebo bránit, ve fotbalovém mužstvu má každý hráč na postu, který mu byl určen, zcela konkrétní úkoly a ty musí plnit. Kromě toho se dnes od dobrého fotbalisty očekává, že bude co nejvíc vypomáhat spoluhráčům na jiných postech.

Brankář

Brankář hraje na nejzazším postu. Většinou je poslední, kdo může míč odvrátit před brankovou čarou. Přesným výkopem nebo vyhozením míče v pravou chvíli může také založit nebezpečný útok svého mužstva.

Obrana

Obrana se skládá z pravého a levého beka, libera a předstopéra. Jestliže bránící se mužstvo hraje osobní obranu, krajní bek musí na své straně těsně obsazovat soupeřova křídelního útočníka. Při zónové obraně obránce zodpovídá za určité území. V tom případě musí bránit každého protihráče, který do daného pásma vniká.

Libero

Libero stojí za obranou. Neobsazuje žádného protihráče a zasahuje tehdy, když soupeř jeho spoluhráče obehraje. Z obrany zakládá útoky.

Křídla

Křídelní útočníci mají zásobovat středního útočníka přesnými centry od postranní čáry a pochopitelně i střilet góly. Musejí však také vypomáhat obraně.

Střední útočník

Střední útočník je vysunutý hrot a koncový hráč mužstva. Jeho nejdůležitější úlohou je střelení branek. Proto se nejvíc pohybuje v soupeřově pokutovém území, kde bojuje o míč a střílí zblízka na branku.

Předstopér

Hlavním úkolem předstopéra je obsazovat soupeřova středního útočníka. Proto se jen zřídka vydává na soupeřovu polovinu.

Herní systém

Mužstvo, které se před výkopem rozestaví jako na obrázku, hraje podle systému 4-3-3. To znamená, že má čtyři obránce, tři záložníky a tři útočníky. Brankář se nezapočítává. S tímto systémem se Německo stalo v roce 1974 mistrem světa a roku 1980 mistrem Evropy.

Co se rozumí pod pojmem vedení míče?

Vedení míče je nejdůležitější způsob, jak ovládat míč v běhu. Hráč dělá krátké a rychlé kroky a míč si předkopává těsně před sebe, aby mu neutekl od nohy. U technicky vybaveného hráče to vypadá, jako by měl balon přilepen ke špičce kopačky.

Vedení míče

Aby hráč vedl míč rovně, musí si ho předkopávat střídavě vnější (šajtlí) a vnitřní stranou nohy (placírkou).

Technicky vospělý hráč vodí míč „naslepo“, takže může stále sledovat spoluhráče a protihráče.

Hráč běžící s míčem bývá velmi rychle napadán. Pokud nemůže přesně přihrát, musí bránícího hráče obehrát. Mistrem v klamání tělem byl anglický fotbalista sir Stanley Matthews. Ten soupeře obehrával ještě ve věku 50 let! Matthewsova klička byla proslulá v celém fotbalovém světě.

Souboj o míč se často označuje jako atakování. Jde o to, soupeře oddělit od míče tvrdým, ale dovoleným způsobem. Zvlášť efektní bývají skluzu.

Jak je důležitá hra na jistotu?

Čím lépe mužstvo kombinuje, tím snáz soupeře přehrává. Největší význam pro kombinační hru má přihrávka placírkou. Není sice prudká, zato velmi přesná. Proto se jí přihrává spoluhráči především na krátkou vzdálenost.

Obcházet soupeře kličkami není zcela bez rizika. Jednodušší způsob, jak ho obehrát, je narážečka. Při ní dva hráči přecházejí přes protihráče tím, že si spolu v běhu rychle přihrávají nakrátko.

Elegantní způsob, jak protihráče přelstít, je patička neboli přihrávka patou. Smysl má tehdy, když se zdá postup vpřed beznadějný.

Jak se zahrávají dlouhé míče?

K dlouhým odkopům nebo prudkým ranám z volného přímého kopu je zapotřebí jiné kopací techniky než při přihrávání placírkou. V těchto případech to nejčastěji bývá kop vnitřním nártem. Podle potřeby se tak dá nejen ostře střílet vzduchem, ale také posílat prudké přihrávky po zemi.

Brankáři se obávají zvlášť střel vypálených na bránu nártem. Když se míč trefí nártem dobře, je z toho pořádná rána.

K nejrafinovanějším střelám v kopané patří ty, kdy dráha letu není přímá, nýbrž křivočará (tzv. faleš). Šikovný střelec tak umí obstřelit bránícího hráče nebo zeď. Často se k tomu využívá techniky střely vnějším nártem.

Co je důležité při přebírání míče?

Stejně důležité jako přesná přihrávka je jisté převzetí míče. V zásadě je převzetí míče „opak“ střely: při střele se totiž noha pohybuje dopředu k míči, kdežto aby hráč míč stopl, musí nohu při dotyku s míčem trochu stáhnout dozadu, čímž ho ztlumí.

Při polovysoké přihrávce hráč zvedne nohu a skrčí ji, tak aby do dráhy letu míče nastavil vnitřní stranu nohy. Při dotyku s míčem nohu lehce stáhne dozadu, a tím ho ztlumí.

Praktický způsob, jak převzít vysoký míč, je ztlumit ho prsy. Jenomže tato technika není nejjednodušší.

Zpracování míče hlavou

Zpracování míče hlavou je velmi obtížné. Hráč míči nastaví čelo, při dotyku s míčem zakloní hlavu a míč se od čela odrazí nahoru.

Který hráč to má nejtěžší?

Přirozeně se dají vést spory, na kterém postu to má fotbalista nejtěžší. Jisté však je, že zrovna lehký úkol nemá brankář. Často bývá posledním hráčem, který ještě může napravit minely (tj. chyby) obránců. Jestliže udělá chybu on, zpravidla už není nikdo, kdo by za něj zaskočil.

Aby brankář zneškodňoval vysoké střely, musí často skákat. Přitom však nezáleží jenom na odrazové síle, ale především na nastavení rukou.

Obzvláště prudké a umístěné střely, které se nedají s jistotou chytit, brankář vyráží rukou kolem tyče nebo nad břevno.

Z pohledu diváků se přízemní střely často zdají neškodné, jako by to byla pro brankáře hračka. Ve skutečnosti se ostré přízemní rány většinou chytají mnohem hůř než vysoké, které gólmani čapají efektně. Brankář nesmí rukama chytit „malou domů“, tzn. zpětnou přihrávku od spoluhráče.

Co patří k fotbalové výstroji?

Fotbalistovým klíčovým „náčiním“ jsou pochopitelně kopačky. Důležité je, aby pevně obepínaly nohu a kotník. Stejně tak by mu měly padnout další součásti výbavy, jako jsou tepláková souprava, tričko a trenýrky. A měly by odpovídat momentální teplotě.

Pod stulpnami fotbalista nosí lehké **chrániče holeně** z umělé hmoty. Ty chrání citlivé holenní kosti před pohmožděním a tržnými ranami.

K nejdůležitějším součástem výstroje patří **kopačky**. Čím je kůže měkčí, tím lepší má hráč cit v noze.

Kolíky (špunty) na podrážce mají ten účinek, že kopačky na hřišti lépe zabírají. Díky šroubovacím kolíkům se hráč dokonce může přizpůsobit různému povrchu a stavu hřiště.

Vcelku vzato se brankář při volbě výstroje rozhoduje podle stejných podmínek jako hráč v poli. Má však navíc několik součástí, které mu jsou při plnění zvláštního úkolu velmi užitečné.

Míč schválený pro soutěže má obvod od 63,5 do 70 centimetrů a smí vážit mezi 350 a 450 gramy. Ženy a mládež však hrají s poněkud menším a lehčím balonem.

Značka Mezinárodní fotbalové federace (FIFA) potvrzuje, že míč splňuje nezbytné nároky. Míče bez tohoto označení jsou pro oficiální soutěže, jako je např. fotbalová bundesliga, nepřijatelné.

Při fotbalových přenosech v televizi se v zimě používají také červené míče, protože jsou na sněhu nápadnější.

Co jsou standardní situace?

Jestliže míč skončí v autu nebo rozhodčí přeruší hru, následuje buďto vhazování, anebo volný, či rohový kop. Je nanejvýš důležité tyto standardní situace zužitkovat co nejlépe. Mají totiž tu výhodu, že se míč zahrává před soupeřovu branku a nikdo mu přímo nestojí v cestě.

Při hlavičkování se balon trefuje středem čela. Místo, kde se čelem trefuje míč, určuje směr letu.

V moderní kopané padají góly čím dál častěji ze standardních situací. Například vysoko kopnutý roh dává hráčům s výborným výskokem dobrou příležitost vstřelit branku hlavou.

Vedle nepřímého volného kopu patří vhazování ke standardním situacím, kdy míč nesmí směřovat přímo do branky. Ale velmi dobře se jím vytváří šance v blízkosti soupeřova pokutového území.

Jaké mezinárodní soutěže existují?

Národní mužstva se pravidelně účastní mezinárodních a kluby mezinárodních fotbalových soutěží. Pro většinu fotbalových fanoušků jsou nejdůležitějšími podniky mistrovství světa a Evropy. Tyto soutěže reprezentačních jedenáctek se konají jenom jednou za čtyři roky a pokaždé v jiné zemi.

Mistři světa od r. 1930

1930 Uruguay
1934 Itálie
1938 Itálie
1950 Uruguay
1954 Německo
1958 Brazílie
1962 Brazílie
1966 Anglie
1970 Brazílie
1974 Německo
1978 Argentina
1982 Itálie
1986 Argentina

1990 Německo
1994 Brazílie
1998 Francie
2002 Brazílie
2006 Itálie

Mistři Evropy od r. 1960

1960 SSSR
1964 Španělsko
1968 Itálie
1972 Německo
1976 Československo
1980 Německo
1984 Francie
1988 Holandsko
1992 Dánsko
1996 Německo
2000 Francie
2004 Řecko
2008 Španělsko

V Poháru mistrů evropských zemí (PMEZ) se utkávali mistři evropských zemí a v Poháru vítězů pohárů do sezony 1998/99 vítězi národních pohárů. Poháru UEFA se účastní kluby, které se umístí nejlépe v nejvyšších ligách v Evropě. Hrává se vyřazovacím způsobem. Výjimku tvoří Liga mistrů. V ní soutěží nejlepší mužstva v šesti skupinách a teprve pak hrají podle vyřazovacího systému o titul. Od roku 1997 se mohou do Ligy mistrů kvalifikovat i kluby, které ve své lize skončily na druhém místě.

Kdo jsou nejslavnější fotbalisté?

Na tuto otázku se samozřejmě odpovídá těžko. Avšak čtyři hráče, které zde představujeme, mnoho fotbalových fanoušků dodnes uznává jako zcela výjimečné osobnosti. Určitě patří mezi nejslavnější fotbalisty všech dob.

Franz Beckenbauer

Franz Beckenbauer se ve své aktivní dráze vyznačoval elegantní hrou a suverénním přehledem. Těmito vlastnostmi si vysloužil přezdívku „císař Franz“. Německo reprezentoval ve 103 mezistátních utkáních. V roce 1972 se stal mistrem Evropy a dva roky nato mistrem světa. S Bayernem Mnichov byl čtyřikrát mistrem Německa a třikrát vítězem Poháru mistrů evropských zemí. V letech 1977 až 1980 hrál za New York Cosmos a třikrát se v jeho barvách stal mistrem USA. Aktivní dráhu fotbalisty ukončil v roce 1982 ve věku téměř 37 let v dresu Hamburku SV, s nímž získal popáté titul mistra Německa. Od roku 1984 byl trenérem národního mužstva Německa a v roce 1990 ho přivedl k titulu mistra světa. Od roku 1994 je prezidentem FC Bayern Mnichov.

Sir Stanley Matthews

Stanley Matthews, narozený roku 1915, patří k výjimečným hráčům minulého století. Stále platí za nejlepšího kličkaře na světě. V letech 1934 až 1957 hrál 84krát za Anglii. Když reprezentační kariéru ukončil, bylo mu už 42 let. V anglické profesionální lize doháněl obránce k zoufalství ještě do roku 1965. Dodnes je nejstarším ligovým hráčem v dějinách anglické kopané.

Pelé

Pelé je uznáván jako nejlepší fotbalista všech dob. Za národní mužstvo Brazílie hrál již v 16 letech. Od r. 1958 do r. 1970 se zúčastnil čtyř ročníků mistrovství světa a z toho třikrát se podílel na zisku titulu. V 1364 zápasech nastřílel přes 1200 gólů.

Johan Cruyff

Johan Cruyff, narozený 25. 4. 1947, platí za nejgeniálnějšího fotbalistu Holandska. Za nizozemský „národák“ dal ve 48 střetnutích 33 branek. S Ajaxem Amsterdam se stal osmkrát mistrem Holandska a v letech 1971 až 1973 vyhrál třikrát Pohár mistrů evropských zemí. Po štacích ve Španělsku, Americe a Itálii se vrátil do Holandska a ve své poslední sezoně coby hráč získal v roce 1984 ještě jeden titul s Feyenoordem Rotterdam.

Diego Armando Maradona

Diego Armando Maradona, narozený roku 1960 v Argentině, byl profesionálním fotbalistou již v 16 letech. V roce 1986 se stal kapitánem argentinského národního mužstva a s ním tehdy mistrem světa a čtyři roky nato vicemistrem světa. Pověstnou branku, kterou vstřelil Anglii na mistrovství světa 1986 po sólu přes půl hřiště, FIFA vyhlásila za „gól století na mistrovství světa“. Ve čtvrtfinále světového šampionátu v Mexiku dosáhl branky rukou a později tvrdil, že to byla „ruka Boží“.